

SOTSILOGIYA FANINING SHAKLLANISH TARIXI

Qahramonova Odinabonu

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti,
O'zbek tili ta'limi fakulteti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası,
Sotsiologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11480691>

Annotatsiya. Zamonaviy sotsiologiya fan sifatida noldan shakllanmagan, undan oldin asrlar davomida haqiqatni izlash, insoniyat jamiyati nima va unda inson qanday o'rin egallashi haqida. Sotsiologiyaning samaradorligi natijalarning keng rezonansiga, kundalik hayotning dolzarb muammolarini tushunarli tushuntirishga tayanadi. Ushbu ilmiy maqolada sotsiologiya fanining shakllanish tarixi haqida fikr yuritimiz.

Kalit so'zlar: Jamiyat, sotsiologiya, tarix, rivojlanish, ijtimoiy.

HISTORY OF THE FORMATION OF THE SCIENCE OF SOCIOLOGY

Abstract. Modern sociology as a science was not formed from scratch, it was preceded by centuries of searching for the truth about what human society is and what place a person occupies in it. The effectiveness of sociology relies on the broad resonance of the results, the understandable explanation of the current problems of everyday life. In this scientific article, we will reflect on the history of the formation of the science of sociology.

Key words: Society, sociology, history, development, social.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ НАУКИ СОЦИОЛОГИИ

Аннотация. Современная социология как наука формировалась не на пустом месте, до этого она веками была поиском истины о том, что такое человеческое общество и какое место в нем занимает человек. Эффективность социологии опирается на широкий резонанс результатов, понятное объяснение актуальных проблем повседневной жизни. В этой научной статье мы поразмышляем над историей становления науки социологии.

Ключевые слова: Общество, социология, история, развитие, соц.

Kirish

Jamiyat o'z tarixida shakllanish va rivojlanishning ko'plab bosqichlarini boshdan kechirdi. Qadim zamonlardan to hozirgi kungacha. Va shu vaqt ichida yangi ijtimoiy institutlarning paydo bo'lishi, jamiyatning ijtimoiy tuzilishidagi o'zgarishlar, tushuntirish va jamiyat rivojlanishining yangi nazariyalarining paydo bo'lishini talab qiladigan ijtimoiy faktlarning paydo bo'lishi doimiy jarayon bo'lib o'tdi. Davom etayotgan o'zgarishlarning mohiyatini tushuntirish uchun ijtimoiy o'zgarish va rivojlanish jarayonini o'rganishga doimiy ravishda yangi va yangi yondashuvlar paydo bo'ldi.

Adabiyotlar tahlili

Frantsuz faylasufi Ogyust Kont yosh ilm-fan rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini jamiyatning rivojlanish qonuniyatlari to'g'risida to'liq tushuntirishga va asoslashga muvaffaq bo'ldi. U o'rganilayotgan ijtimoiy hodisalarni empirik o'rganishga intildi. Uning fikriga ko'ra, ijtimoiy hayot muammolarini samarali hal qilish uchun ijtimoiy fan tabiiy fanlarda qo'llaniladigan usullardan foydalanishi kerak. Dastlab u o'z fanini ijtimoiy fizika, keyinchalik esa sotsiologiya deb atagan.

Uning fani ikki qismdan iborat edi: ijtimoiy statika va ijtimoiy dinamika.

Ularning nomidan allaqachon jamiyatning rivojlanish jarayonini o'rganish yo'nalishlari aniq:

Jamiyat tuzilishini o'rganish, go'yo hozirgi paytda rivojlanishda to'xtab qolgan muzlatilgan holatda.

Ijtimoiy o'zgarish jarayonlarini o'rganish.

Shu ma'noda, u sotsiologiyada biologik yo'nalishning asoschilaridan biri bo'lgan ingliz olimi Gerbert Spenserning asarlarida davom etdi. Jamiyat, Spenserning fikriga ko'ra, biologik organizmdir har bir ijtimoiy institut (organ) ma'lum funktsiyalarni bajarish uchun javobgardir va butun jamiyat hayotiga hissa qo'shadi.¹

Spenser jamiyatning rivojlanish jarayoni va biologik organizmning rivojlanish jarayoni o'rtasidagi farqni ularning faoliyatining maqsadi va xususiyatlari deb hisoblagan. Biologik organizmning qismlari uning hayotiy faoliyatini ta'minlash uchun mavjud. Ijtimoiy organizm jamiyat, ya'ni umuman organizm o'zining "qismlari" - alohida a'zolari manfaati uchun mavjudligi bilan ajralib turadi.

Xulosa

Jamiyat, evolyutsionistlar nuqtai nazaridan, individual shaxslar, hujayralar yig'indisi emas, balki individualdan yuqori yaxlitlik bo'lgan organizmdir. Jamiyat evolyutsiyaning ma'lum bir bosqichida, evolyutsiyaning yagona qonunlari individual organizmlarni yaratishdan "superorganizmlar" ni yaratishga o'tganda paydo bo'ladi, ya'ni odamlar va hayvonlar hamjamiyati. Evolyutsionizmning yorqin vakillari O. Komte va G. Spenser edi.

REFERENCES

1. Aron Raimon sotsiologik fikrning rivojlanish bosqichlari, M., 1999
2. Zborovskiy G. E. Orlov G. P. Sotsiologiya, M., 2004 Yil
3. Zborovskiy G. E., Orlov G. P. sotsiologiyaga kirish, Yekaterinburg, 2000 yil
4. Sotsiologiya tarixi / Ed.
5. Kapitonov E. A. sotsiologiya tarixi, Rostov-don, 2002 yil
6. Komarov M. S. sotsiologiyaga kirish, M., 2003
7. Sotsiologiya asoslari: ma'ruzalar kursi / Ed. M., 1999 yil
8. Zaitov E.X., Jiyanmuratova G.Sh., Nurqulov B.G., Ilhomov U.U. Ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil. – Toshkent: Zuxro baraka biznes, 2024.–180b./ https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=fdboTmYAAA&AJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=fdboTmYAAA&AJ:LO7wyVUgiFcC
9. Gulnoz J., Bunyod N. YOSHLAR IJTIMOY-SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISH–USTUVOR VAZIFA //ZAMONAVIY DUNYONING IJTIMOY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – T. 1. – №. 1.

---

¹ 1. Aron Raimon sotsiologik fikrning rivojlanish bosqichlari, M., 1999
2. Zborovskiy G. E. Orlov G. P. Sotsiologiya, M., 2004 Yil

10. Sherbutayevna J. G. et al. YOSHLAR HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH-DAVLAT SIYOSATINING USTUVOR VAZIFASI //ZAMONAVIY DUNYONING IJTIMOIIY MANZARASI VA JAMIYAT TUZILMALARI TRANSFORMATSIYASI. – 2024. – T. 1. – №. 1.
11. Джиянмуратова Г. YOSHLARNING SIYOSIY INSTITUTLARGA NISBATAN ISHONCHI MUAMMOSI: NAZARIY ASOSLAR //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2024. – №. SI-1.
12. Sherbutayevna J. G. et al. ABSENTEIZM IJTIMOIIY HODISA SIFATIDA //Tafakkur manzili. – 2023. – T. 2. – С. 4-10.
13. Sh J. G. Gofurov O. Ul. Mehnat bozori. Bandlik va ishsizlik muammolari. Risola.– Toshkent: O ‘zMU, 2023.–117 b.
14. Жиянмуратова Г. Ш. Ёш сайловчи электорал хулқ-атворига таъсир кўрсатувчи омиллар/ЎзМУ хабарлари.–Тошкент, 2022. – № 1/11/1.–Б. 86-89./<https://scholar.google.com/citations>.
15. Джиянмуратова Г. Ш. ELEKTORAL XULQ-ATVORGA RATSIONAL-INSTRUMENTAL YONDASHUVNING PAYDO BO ‘LISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI //ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2022. – Т. 5. – №. 3.
16. Sherbutayevna J. G. Rational-instrumental theory of electoral behavior. – 2022.
17. Жиянмуратова Г. Ўзбекистон ёшларининг электорал маданияти. Монография.– Тошкент, 2021.–122 б.
18. Gulnoz J. Sotsiologiya tarixi.–Т.: Innovatsiya-Ziyo, 2020.–466 b.